

University of Groningen

Threat by association

Bouman, Thijs

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2016

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Bouman, T. (2016). *Threat by association: how distant events can affect local intergroup relations*. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Nederlandstalige samenvatting

Bedreigd door associatie:

*Hoe verre gebeurtenissen de relaties tussen lokale groepen
kunnen beïnvloeden*

Door globalisering komen mensen steeds vaker in contact met mensen uit andere culturen. Dit contact is soms dichtbij en direct omdat de (culturele) diversiteit binnen landen toeneemt (bijv. CBS, 2014). Het contact is echter vaak ook afstandelijker en indirect omdat de media en politiek mensen in toenemende mate over verre gebeurtenissen en culturen informeert. Ondanks dat diversiteit veel voordelen kan hebben (zo kan diversiteit bijdragen aan innovatie en creativiteit; zie Van Knippenberg & Schippers, 2007), kijken veel mensen ook negatief tegen diversiteit aan (bijv. McLaren, 2003). Lokale culturele minderheden zouden bijvoorbeeld banen kunnen innemen van de autochtone bevolking, de autochtone cultuur kunnen bedreigen, of profiteren van sociale systemen en belastinggelden (Stephan et al., 2009). Deze subjectieve waarneming¹ dat lokale culturele minderheden de autochtone meerderheid bedreigen, wordt vaak als verklaring gezien voor intolerantie tegenover deze minderheidsgroepen (Riek et al., 2006; Stephan et al., 2009). Echter, in het huidige proefschrift stellen wij dat deze *lokale* intolerantie soms ook verklaard kan worden door berichtgeving over *verre* gebeurtenissen waarin *verre* groepen betrokken zijn. Binnen dit proces wordt lokale intolerantie dus niet veroorzaakt door negatief contact met dichtbij minderheidsgroepen, maar door een associatie met waargenomen dreigingen vanuit een verre out-groep².

Bovengenoemd effect waarbij waargenomen dreigingen vanuit een *verre* out-groep intolerantie veroorzaken tegenover *dichtbij* out-groepen noemen wij “*carry-over effecten*” van verre dreigingen. Deze carry-over effecten kunnen geïllustreerd worden door gedragingen en attitudes in Europa na de 9/11 terroristische aanslagen (Allen & Nielsen, 2002). Voor veel Europeanen was zowel de plaats van de aanslagen (Amerika) als de groep achter de aanslagen (Al Qaeda) ver weg. Toch werd er na de

---

¹ We gebruiken bewust het woord “waargenomen” om aan te geven dat het gaat om subjectieve indrukken die mensen van een groep hebben, welke niet noodzakelijk overeenkomen met de werkelijkheid (zie ook Semyonov et al., 2004).

² Binnen deze Nederlandstalige wetenschappelijke samenvatting verwijzen wij naar een groep waar iemand zelf deel van uitmaakt als de “in-groep” en naar een groep waar iemand geen deel van uitmaakt als de “out-groep”.

aanslagen in veel Europese landen meer intolerantie ten opzichte van dichtbij out-groepen, en vooral Moslims, waargenomen. Dit terwijl het merendeel van deze Islamitische groepen zich expliciet distantieerde van de aanslagen en deze veroordeelden. Deze observaties lijken erop te wijzen dat verre gebeurtenissen inderdaad gerelateerd kunnen zijn aan lokale intolerantie en dat deze carry-over effecten voornamelijk voorkomen wanneer de verre out-groep via associatie verbonden kan worden aan dichtbij out-groepen (bijvoorbeeld door een gedeelde religie, in dit geval de Islam). Echter, empirisch onderzoek dat dit idee ondersteunt is nog schaars. Daarom passen wij in het huidige proefschrift systematische en experimentele methoden toe om te onderzoeken *of, wanneer* en *hoe* berichtgeving over actuele verre gebeurtenissen lokale intolerantie kan beïnvloeden via associatie.

Meer specifiek laten wij in dit proefschrift zien dat verschillende soorten waargenomen dreigingen van een *verre out-groep* intolerantie kunnen veroorzaken ten opzichte van *dichtbij out-groepen* (Hoofdstuk 2 en 3). Daarnaast laten wij zien dat twee verschillende *soorten* associaties tussen verre en dichtbij out-groepen deze carry-over effecten kunnen faciliteren (Hoofdstuk 3 en 4). Tot slot laten wij zien dat negatieve informatie over verre gebeurtenissen een sterker effect heeft op lokale intolerantie dan dat positieve informatie over verre gebeurtenissen effect heeft op lokale tolerantie (Hoofdstuk 5). Voordat wij deze bevindingen gedetailleerder zullen beschrijven, zullen wij in deze Nederlandstalige wetenschappelijke samenvatting eerst de belangrijkste onderwerpen en theorieën toelichten.

Twee Soorten Groepsdreiging

Het idee dat leden van een (culturele) meerderheid intoleranter worden ten opzichte van een lokale (culturele) minderheid wanneer zij deze dichtbij out-groep als bedreigend ervaren, is al veelvuldig onderzocht en ondersteund (Riek et al., 2006). Binnen deze onderzoeken wordt vaak een onderscheid gemaakt tussen symbolische en realistische groepsdreigingen. Mensen ervaren *symbolische* groepsdreigingen wanneer zij

zich bedreigd voelen door de overtuigingen, idealen of waarden van een out-groep, bijvoorbeeld omdat zij bang zijn dat deze overtuigingen botsen met de eigen overtuigingen of dat de eigen overtuigingen plaats moeten maken voor deze overtuigingen (bijv. Kinder & Sears, 1981; McConahay & Hough, 1976; Sears, 1988; Stephan et al., 2009). Mensen ervaren *realistische* groepsdreigingen wanneer zij het gevoel hebben dat een out-groep bezittingen, middelen of het welzijn van de in-groep bedreigt, of wanneer zij competitie ervaren over deze middelen met een out-groep (Campbell, 1958; LeVine & Campbell, 1972, Sherif et al., 1961; Sherif, 1966; Stephan et al., 2009). Symbolische groepsdreigingen kunnen daarom als relatief abstract en immaterieel worden gezien en realistische groepsdreigingen als meer concreet en materieel (Stephan et al., 2009).

Waar in het verleden deze twee dreigingen werden gerepresenteerd door twee losse theoretische stromingen die elkaar bekritiseerden — respectievelijk, *symbolic racism theory*, Kinder & Sears, 1981; McConahay & Hough, 1976; Sears, 1988; en *realistic group conflict theory*, Campbell, 1958; LeVine & Campbell, 1972, Sherif et al., 1961; Sherif, 1966) — worden beide dreigingen nu vaak als complementair gezien en als deel van een bredere theorie (*intergroup threat theory*; Stephan et al., 2000; 2002; 2009). Zowel symbolische als realistische groepsdreigingen voorspellen op hun eigen manier intolerantie ten opzichte van de groep die deze dreiging veroorzaakt (bijv. Riek et al., 2006).

Carry-Over Effecten van Verre Groepsdreigingen

Recent onderzoek (bijv. Becker et al., 2011; Butz & Yogeewaran, 2011) heeft aangetoond dat verre out-groepen en globale gebeurtenissen (bijv. mondiale economische crisis) ook gevoelens van groepsdreigingen teweeg kunnen brengen en dat deze waargenomen verre groepsdreigingen ook intolerantie ten opzichte van de verantwoordelijk gehouden verre out-groepen kan veroorzaken. Echter, door de fysieke en psychologische afstand tot deze verre out-groepen is het onwaarschijnlijk

dat deze reacties (bijv. intolerantie ten opzichte van de verre out-groep) het dagelijkse leven van de betrokken in- en out-groepsleden sterk zullen beïnvloeden. Het is daarom wellicht relevanter om te onderzoeken of deze waargenomen dreigingen vanuit verre out-groepen ook intolerantie ten opzichte van andere, dichterbij, out-groepen kan veroorzaken. Desondanks is er nog maar weinig onderzoek naar deze carry-over effecten gedaan. Aan de hand van dit proefschrift proberen we daarom meer inzicht te geven in wanneer en hoe waargenomen verre groepsdreigingen lokale intolerantie kunnen beïnvloeden.

Carry-over effecten door associaties tussen out-groepen

Ondanks dat eerder onderzoek naar carry-over effecten van verre naar dichtbij out-groepen schaars is, bevatten de eerder genoemde observaties (bijv. 9/11; Allen & Nielsen, 2002) en gerelateerde onderzoeken (bijv. generalisatie van persoonlijke ervaringen met een groep; Sassenberg et al., 2007) wel enige aanwijzingen voor wanneer en hoe deze carry-over effecten kunnen voorkomen. Zo lijkt de eerder genoemde waarneming dat voornamelijk lokale Moslims het doelwit zijn van intolerantie na de 9/11 terroristische aanslagen (Allen & Nielsen, 2002) erop te wijzen dat een (psychologische) *associatie* tussen de verre out-groep en dichtbij out-groepen carry-over effecten faciliteert. Deze waarneming komt overeen met onderzoek naar generalisaties van attitudes (Brown & Hewstone, 2005; Pettigrew, 2009, Shook et al., 2007; Tausch et al., 2010; Walther, 2002). Dit onderzoek laat zien dat wanneer een object een attitudeverandering teweeg brengt, individuen hun attitudes ten opzichte van een groep van geassocieerde objecten aanpassen in plaats van enkel de attitudes ten opzichte van dit object zelf. Dus, kijkend naar de wanneer-vraag, voorspellen wij dat carry-over effecten voornamelijk voorkomen wanneer er sprake is van een associatie tussen de verre en dichtbij out-groepen (bijv. Moslims).

Uitgaande van deze rol van associaties binnen carry-over effecten, is het ook belangrijk om te weten waar deze associaties op gebaseerd zijn. Aangezien wij kijken

naar de effecten van verre groepsdreigingen, zijn er tenminste twee aanknopingspunten voor een associatie: de groep (i.e., groepsassociatie) en de dreiging (i.e., dreigingsassociatie). Wanneer de verre en de dichtbij out-groepen psychologisch met elkaar verbonden zijn door een *groepsassociatie*, worden deze out-groepen gezien als inhoudelijk overeenkomstig in hun cultuur, eigenschappen of ideologieën (bijv. wereldbeeld of religie). Intolerantie ten opzichte van een verre out-groep die als bedreigend wordt ervaren, generaliseert naar deze groepsgeassocieerde dichtbij out-groepen (voor een vergelijkbaar argument, maar dan over de generalisatie van positieve ervaringen, zie Harwood et al., 2011; Lolliot et al., 2012; Pettigrew, 2009; Van Laar et al., 2005). Wanneer de verre en de dichtbij out-groepen psychologisch met elkaar verbonden zijn door een *dreigingsassociatie*, worden beide out-groepen gezien als op eenzelfde manier bedreigend. De verre groepsdreiging alarmeert mensen over dichtbij dreigingen en deze dichtbij dreigingen veroorzaken weer intolerantie ten opzichte van dichtbij out-groepen (voor een vergelijkbaar argument, maar dan op basis van persoonlijke ervaringen van competitie, zie Sassenberg et al., 2007).

Overkoepelende out-groepen

Verschillende soorten associaties zouden dus aan de basis kunnen liggen van carry-over effecten van verre groepsdreigingen. Deze associaties, en in het bijzonder groepsassociaties, kunnen een *overkoepelende groep* representeren. Een overkoepelende groep omvat meerdere (sub)groepen die een gedeelde eigenschap of identiteit hebben (bijv. Dovidio et al., 2007, 2009; Gaertner et al., 1993, 1989). Bijvoorbeeld, de groepen Soennieten en Sjieten zouden beide onder de overkoepelende groep Moslims gerekend kunnen worden. Eerder onderzoek naar overkoepelende groepen heeft zich voornamelijk gericht op overkoepelende *in*-groepen — een overkoepelende groep waar de eigen groep deel van uitmaakt (Brewer & Gaertner, 2004; Gaertner et al., 1993; Gaertner & Dovidio, 2000; Sherif et al., 1961; Sherif, 1966) — en hoe deze overkoepelende in-groep positieve intergroepsrelaties kan bevorderen. De voorspelde

onderliggende rol van associaties binnen carry-over effecten van verre groepsdreigingen doet echter vermoeden dat een overkoepelende *out*-groep (negatieve) overgeneralisaties tussen de geïncludeerde out-groepen bevordert. Mensen reageren niet enkel meer op de verre bedreigende out-groep, maar op alle groepen die een overkoepelend out-groepslidmaatschap delen met deze verre out-groep.

Samenvattend onderzoeken wij in dit proefschrift of verre groepsdreigingen carry-over effecten kunnen veroorzaken en daarmee intolerantie tegenover dichtbij out-groepen kunnen veroorzaken en/of versterken. Wij verwachten dat deze carry-over effecten voornamelijk voorkomen wanneer er een associatie bestaat tussen de verre out-groep die verantwoordelijk wordt gehouden voor de dreiging en de dichtbij out-groepen. Deze associatie kan een groepsassociatie (i.e., overeenkomstige identiteit, cultuur, ideologie) of een dreigingsassociatie zijn (i.e., overeenkomstige dreiging) en kan verankerd zijn in een waargenomen overkoepelende out-groep.

Samenvatting Empirische Hoofdstukken

In de empirische hoofdstukken (Hoofdstuk 2 tot en met 5) onderzoeken wij deze verwachtingen voor verschillende soorten dreigingen en binnen verschillende actuele contexten. Hoofdstuk 2 bevat een eerste empirische test van carry-over effecten van waargenomen verre groepsdreigingen vanuit de Egyptische opstanden tijdens de zogenaamde ‘Arabische Lente’ (Studie 2.1) en de mogelijke toetreding van Turkije tot de EU (Studie 2.2 en 2.3), waarbij wij ons voornamelijk richten op verre symbolische groepsdreigingen. Hoofdstuk 3 richt zich op carry-over effecten van waargenomen verre realistische groepsdreigingen vanuit de mogelijke Turkse toetreding tot de EU (Studie 3.1) en de Griekse economische crisis (Studie 3.2), en onderzoekt of carry-over effecten via groeps- en/of dreigingsassociaties plaatsvinden. In Hoofdstuk 4 verkennen wij het concept van overkoepelende out-groepen en testen wij of overkoepelende out-groepen carry-over effecten kunnen verklaren in een context waarin een relatief onbekend land, Tajikistan, als bedreigend wordt

gepresenteerd (Studie 4.2). In het laatste empirische hoofdstuk, Hoofdstuk 5, onderzoeken wij of negatieve en positieve informatie over de opstanden in Syrië (Studie 5.1) en Egypte (Studie 5.2) even sterke carry-over effecten teweeg brengen. De uitkomsten van deze studies zullen hieronder kort worden toegelicht.

Hoofdstuk 2. Bedreigd door associatie: Slaan verre groepsdreigingen over in lokale intolerantie?

Hoofdstuk 2 omvat een eerste empirische test van carry-over effecten van verre groepsdreigingen. Daarnaast testen we de voorspelling dat waargenomen verre groepsdreigingen voornamelijk intolerantie ten opzichte van *geassocieerde* dichtbijgroepen beïnvloedt. Omdat er nog weinig bekend is over carry-over effecten van verre groepsdreigingen hebben wij deze eerste empirische test toegespitst op symbolische dreigingen, waarvan wij verwachtten dat ze een nog sterker carry-over potentieel vertonen dan realistische dreigingen. Symbolische dreigingen zijn abstract, complex en immaterieel (Stephan et al., 2009), wat het lastig maakt om deze dreigingen toe te schrijven aan één specifieke groep. Ook gaan symbolische dreigingen over de identiteit van groepen, waardoor deze dreigingen vaak sterke emoties en heftige reacties oproepen (Stephan et al., 2009), wij-zij denken bevorderen (Harinck & Ellemers, 2014; Stephan et al., 2009), en gelijk-denkende groepen met elkaar verbinden binnen een overkoepelende identiteit (bijv. Katholieken en Protestanten binnen de overkoepelende identiteit Christenen).

In drie studies vinden wij bewijs voor onze verwachting dat verre symbolische groepsdreigingen gerelateerd zijn aan intolerantie tegenover geassocieerde dichtbij out-groepen. Studie 2.1 toont aan dat hoe sterker autochtone Nederlanders symbolische dreigingen waarnamen vanuit de verre Egyptische opstanden, hoe intoleranter ze waren tegenover Turkse- en Marokkaanse Nederlanders (maar deze relatie was er niet voor verre realistische dreigingen). Experimentele Studies 2.2 en 2.3 toonden aan dat wanneer autochtone Nederlandse studenten geconfronteerd werden

met symbolische groepsdreigingen van een Turkse toetreding tot de EU (in vergelijking met geen, realistische, of een combinatie van groepsdreigingen), zij intoleranter werden tegenover de geassocieerde Turkse- en Marokkaanse Nederlanders. Wij vonden echter geen carry-over effecten voor verre realistische groepsdreigingen op intolerantie richting dichtbij out-groepen of voor verre symbolische dreigingen op intolerantie richting Poolse Nederlanders. Hoofdstuk 2 laat daarmee de specifieke kracht van verre symbolische groepsdreigingen zien om intolerantie ten opzichte van geassocieerde dichtbij out-groepen te beïnvloeden.

Hoofdstuk 3. Wanneer buitenlandse dreigingen binnenlandse groepsrelaties beïnvloeden: Twee manieren waarop verre realistische groepsdreigingen kunnen overslaan in lokale intolerantie

Omdat Hoofdstuk 2 geen uitsluitel gaf over of verre *realistische* groepsdreigingen ook de potentie hebben om intolerantie tegenover dichtbij out-groepen te veroorzaken, bevat Hoofdstuk 3 twee studies die specifiek ingaan op het carry-over potentieel van realistische groepsdreigingen. Meer specifiek hebben wij in Hoofdstuk 3 onderzocht of een verre realistische groepsdreiging intolerantie ten opzichte van dichtbij out-groepen kan veroorzaken via een groeps- en/of dreigingsassociatie tussen de verre en dichtbij out-groepen.

Studie 3.1 maakte gebruik van dezelfde context als Studies 2.2 en 2.3. Autochtone Nederlanders werden geconfronteerd met de mogelijke toetreding van Turkije tot de EU en gevraagd of zij hier realistische dreigingen vanuit waarnamen. Wij verwachten dat een groepsassociatie het verre Turkije kan verbinden met de lokale Turkse- en Marokkaanse Nederlanders (bijv. González et al., 2008), terwijl een dreigingsassociatie de verre dreiging kan verbinden met waargenomen dreigingen vanuit Poolse Nederlanders (bijv. Dagevos, 2011; De Boom et al., 2008; Van Doorn et al., 2012). In beide gevallen verwachten we dat daardoor waargenomen realistische groepsdreigingen vanuit Turkije intolerantie tegenover deze lokale out-groepen

kunnen veroorzaken of versterken. In Studie 3.2 onderzochten wij de relevantie van deze associates in een andere context, namelijk de waargenomen groepsdreigingen vanuit de Griekse economische crisis.

Beide studies ondersteunen de relevantie van de twee soorten associaties en laten zien dat verre realistische groepsdreigingen via deze associaties intolerantie ten opzichte van dichtbij out-groepen kunnen versterken. Hoewel de relatie tussen waargenomen verre groepsdreigingen en intolerantie tegenover de verre out-groep relatief zwak was, was verre intolerantie wel duidelijk gerelateerd aan intolerantie tegenover dichtbij groepen (i.e., de groepsassociatie). Carry-over effecten via een dreigingsassociatie kwamen voornamelijk voor wanneer mensen de verre dreiging attribueerden aan waargenomen eigenschappen van de verre out-groepsleden (bijv. lui, onwelwillend) in plaats van waargenomen eigenschappen van het land (bijv. slechte demografie, klimaat), waarschijnlijk omdat dichtbij out-groepen op eenzelfde manier bedreigingen kunnen veroorzaken. Samenvattend laat Hoofdstuk 3 zien dat verre realistische dreigingen ook gerelateerd kunnen zijn aan lokale intolerantie en dat deze carry-over effecten via een groeps- en dreigingsassociatie kunnen plaatsvinden.

Hoofdstuk 4. Van verre dreigingen naar lokale intolerantie: De rol van overkoepelende out-groepen

Waar Hoofdstuk 2 en 3 gericht waren op de vragen *of* en *wanneer* carry-over effecten voorkomen, richt Hoofdstuk 4 zich op *hoe* carry-over effecten voorkomen. In Hoofdstuk 4 onderzoeken wij in twee studies of mensen overkoepelende out-groepen kunnen vormen (Studie 4.1) en of deze overkoepelende out-groepen carry-over effecten kunnen verklaren (Studie 4.2). In Studie 4.1 instrueerden wij onderzoeksdeelnemers om nationaliteiten te categoriseren in overkoepelende groepen gebaseerd op een gedeelde identiteit (bijv. zelfde cultuur) en/of gedeeld lot (bijv. gelijk niveau van welvaart; zie ook Campbell, 1958; Lewin, 1948). De uitkomsten van Studie 4.1 lieten zien dat onderzoeksdeelnemers overkoepelende groepen kunnen creëren, en

dat voornamelijk de gecreëerde overkoepelende groepen met een gedeelde identiteit of een gedeelde identiteit én lot als hecht werden gezien. Wij verwachten dat vooral deze hechte groepen carry-over effecten faciliteren (voor een vergelijkbaar argument, zie Denson et al., 2006; Lickel et al., 2003; Stenstrom et al., 2008); vandaar dat wij in Studie 4.2 overkoepelende out-groepen gebruiken, gebaseerd op zowel een gedeelde identiteit als lot.

In Studie 4.2 testten wij in een experiment of carry-over effecten van fictieve dreigingen vanuit het relatief onbekende land Tajikistan naar intolerantie tegenover Turkse-, Marokkaanse- en Indonesische Nederlanders afhangen van de (experimentele) activatie van een gedeelde overkoepelende groep. Om dit te onderzoeken presenteerden wij het land Tajikistan als Midden-Oosters of Aziatisch, twee overkoepelende out-groepen waarin respectievelijk Marokkaanse- en Turkse Nederlanders en Indonesische- en Turkse Nederlanders opgenomen zouden kunnen zijn. In lijn met onze verwachtingen vonden wij voornamelijk carry-over effecten wanneer de gepresenteerde overkoepelende out-groep het verre Tajikistan met de dichtbijge out-groep verbond. Hoofdstuk 4 toont aan de hand van deze twee studies de relevantie van overkoepelende out-groepen aan, en laat zien dat carry-over effecten kunnen afhangen van de activatie van een overkoepelende out-groep.

Hoofdstuk 5: Slecht nieuws verspreidt zich snel, maar goed nieuws blijft ver weg? Het carry-over potentieel van positieve en negatieve informatie over verre situaties.

De voorgaande hoofdstukken hebben zich toegespitst op hoe verre gebeurtenissen die als bedreigend worden ervaren, kunnen resulteren in lokale intolerantie. In dit laatste empirische hoofdstuk onderzoeken wij of positiever nieuws over verre gebeurtenissen (bijv. de Arabische *Lente*) vergelijkbare, maar positieve, carry-over effecten kan veroorzaken. Op basis van onderzoek naar een positief-negatief asymmetrie in informatieverwerking (bijv. Baumeister et al., 2001; Rozin &

Royzman, 2001; Skowronski & Carlston, 1989) beargumenteren wij echter dat positieve informatie een lager carry-over potentieel heeft dan negatieve informatie. We toetsen deze verwachting in twee experimentele studies. In deze studies presenteerden wij een (fictief) nieuwsbericht aan onze Nederlandse onderzoeksdeelnemers waarin, afhankelijk van de experimentele conditie, ontwikkelingen in Syrië (Studie 5.1) en Egypte (Studie 5.2) als negatief/bedreigend of positief werden gepresenteerd. Deze experimentele condities werden zowel onderling als met een controleconditie vergeleken. Terwijl negatief en positief nieuws over een verre gebeurtenis het beeld over de verre groep in gelijke mate beïnvloeden (Studie 5.1 en 5.2), lijkt Studie 5.2 erop te wijzen dat negatieve informatie over een verre gebeurtenis een sterkere negatieve invloed heeft op gevoelens tegenover dichtbijge out-groepen, dan dat positief nieuws een positieve invloed heeft op gevoelens tegenover dichtbijge out-groepen. Op basis van deze bevindingen kan geconcludeerd worden dat, zoals verwacht, slecht nieuws over verre gebeurtenissen zich snel verspreidt (zie ook Bouman et al., 2014, 2015a, 2015b), maar dat goed nieuws over verre gebeurtenissen psychologisch vaak verder weg blijft.

Algemene Discussie

In dit proefschrift hebben wij onderzocht of, wanneer en hoe verre groepsdreigingen door middel van carry-over effecten intolerantie ten opzichte van dichtbijge out-groepen kunnen veroorzaken. Binnen verschillende realistische contexten vinden wij bewijs dat verre groepsdreigingen inderdaad lokale intolerantie kunnen veroorzaken. Carry-over effecten lijken voornamelijk gericht op dichtbijge out-groepen (bijv. Marokkaanse Nederlanders) die worden geassocieerd met de verre out-groep die verantwoordelijk wordt gehouden voor de dreiging (bijv. Egyptische opstandelingen). Hierbij blijken twee soorten associaties een belangrijke rol te spelen: de groepsassociatie (beide out-groepen worden met elkaar geassocieerd op basis van hun identiteit, cultuur, religie) en de dreigingsassociatie (beide out-groepen worden op

eenzelfde manier als bedreigend gezien). Deze associaties kunnen een waargenomen overkoepelende out-groep representeren, waarin zowel de verre als de dichtbij out-groepen zijn opgenomen en waarbinnen de indrukken over deze out-groepen worden generaliseerd. De bevindingen van dit proefschrift hebben een aantal belangrijke theoretische en praktische implicaties die wij hieronder kort zullen toelichten.

Theoretische implicaties

Onze bevinding dat verre gebeurtenissen een belangrijke invloed kunnen hebben op lokale groepsrelaties levert een belangrijke bijdrage aan de literatuur over groepsdreigingen en intolerantie. Onze uitkomsten illustreren dat verre groepsdreigingen lokaal relevant zijn en lokale intolerantie kunnen versterken. Hiermee voegen wij een nieuwe laag toe aan de bestaande literatuur over groepsdreigingen, welke voornamelijk gericht was op lokale groepsdreigingen en de impact van deze dreigingen op de percepties over de bedreigende out-groep zelf (bijv. Riek et al., 2006; Stephan et al., 2009). Deze laag is met name relevant voor samenlevingen waarin mensen zich vaak geconfronteerd zien met mediaberichten over ‘verre gebeurtenissen’.

Daarnaast bevestigen onze studies de relevantie van het onderscheid tussen symbolische en realistische dreigingen (Stephan et al., 1999, 2009). Niet alleen konden beide groepsdreigingen (statistisch) van elkaar worden onderscheiden, ook lijken beide dreigingen op een andere manier lokale intolerantie te veroorzaken. Omdat symbolische groepsdreigingen over de identiteit van de groepen gaan (De Dreu, Vries, et al., 199; Harinck & Ellemers, 2014), roepen zij bij definitie een groeps- én dreigingsassociatie op. Realistische groepsdreigingen zijn meer concreet en gaan over groepsbezittingen (Esses et al., 1998, 2001; Stephan et al., 2009). Hierdoor wekken ze niet noodzakelijk beide associaties tegelijkertijd op, wat het carry-over potentieel van realistische groepsdreigingen kan verlagen.

Ook geven onze bevindingen de relevantie van overkoepelende out-groepen weer. Onze uitkomsten laten zien dat naast de vaak bestudeerde uitkomsten van overkoepelende in-groepen (Brewer & Gaertner, 2004; Dovidio et al., 2009; Gaertner et al., 1993), mensen ook overkoepelende out-groepen waarnemen en dat zij negatieve ervaringen met een geïncludeerde out-groep binnen de overkoepelende out-groep generaliseren. Ondanks deze duidelijke theoretische implicaties, is het wel van belang te benadrukken dat verder onderzoek naar de bovengenoemde onderwerpen nodig is. Bijvoorbeeld: Kunnen de bovengenoemde uitkomsten gerepliceerd worden binnen andere populaties? Hoe werken verschillende dreigingen samen (zie ook Hoofdstuk 2)? Wat zijn de uitkomsten van bedreigende berichtgevingen op de lange termijn (zie ook Gautier et al., 2009)? En vinden deze carry-over effecten bewust of onbewust plaats?

Praktische en maatschappelijke implicaties

De hierboven besproken onderzoeksuitkomsten dragen niet enkel bij aan theorievorming maar hebben ook meer praktische en maatschappelijke implicaties. In onze onderzoeken laten wij zien wanneer en hoe carry-over effecten optreden; daarmee geven onze uitkomsten ook weer hoe carry-over effecten gestimuleerd of gereduceerd kunnen worden. Omdat carry-over effecten voornamelijk tot lokale intolerantie leiden, beschouwen wij dit als een negatieve uitkomst voor de sociale harmonie en dus voor een samenleving. Daarom zullen wij ons hieronder richten op drie mogelijke handvatten om carry-over effecten te reduceren.

Een eerste manier om carry-over effecten tegen te gaan is door een *groepsassociatie* te voorkomen. Deze associatie kan voorkomen worden door zich te richten op de verre out-groep (bijv. Tadjikstan) en minder op de bredere culturele en geografische kenmerken van de verre out-groep (bijv. Midden-Oosten of Azië). In situaties waarin de verre out-groep relatief bekend is (bijv. Egyptische opstandelingen, Islamitische Staat), zou de overkoepelende out-groep (bijv. Moslims) minder

aangehaald kunnen worden en zouden namen die gemakkelijk een groepsassociatie opwekken vermeden kunnen worden (bijv. het gebruiken van IS in plaats van Islamitische Staat). Daarnaast zou de waargenomen prototypicaliteit van de verre out-groep voor de overkoepelende out-groep verminderd kunnen worden door specifiekere en gedetailleerdere informatie te geven over de verre out-groep.

Een tweede manier waarop carry-over effecten gereduceerd zouden kunnen worden is door een dreigingsassociatie te voorkomen. Uitkomsten van Studie 3.2 lieten zien dat er voornamelijk sprake was van een dreigingsassociatie wanneer de dreiging werd toegeschreven aan persoonskenmerken van de verre out-groepsleden (bijv. lui, onwelwillend). Er leek geen sprake van een dreigingsassociatie wanneer de dreiging werd toegeschreven aan landskenmerken (bijv. politieke beslissingen, infrastructuur, klimaat). Carry-over effecten zouden daarom gereduceerd kunnen worden door de dreiging aan instituties (bijv. het falen van banken) en de context (bijv. binnen de mondiale economische crisis) toe te schrijven, in plaats van aan persoonskenmerken.

Als laatste kunnen carry-over effecten mogelijk gereduceerd worden door de groepsdreiging psychologisch ver weg te houden. De psychologische impact van dreigingen lijkt groter wanneer mensen zelf geraakt (denken te) worden dan wanneer bijvoorbeeld “het land” geraakt wordt (zie bijvoorbeeld Studie 3.1 en 5.1, maar ook Brader et al., 2004). Het bespreken van de invloed van een dreiging (bijv. de Griekse economische crisis) op een land (bijv. Nederland) zorgt daarom waarschijnlijk voor minder lokale intolerantie dan het bespreken van de invloed op de typische inwoner (bijv. “Henk en Ingrid”; Groshek & Engelbert, 2012).

Deze aanbevelingen zijn in het bijzonder relevant voor de politiek en media aangezien zij vaak verantwoordelijk zijn voor de communicatie over verre groepen en gebeurtenissen. Veel van onze studies maakten dan ook gebruik van (fictieve) nieuwsberichten of (overheids-) rapporten, waardoor veel van onze uitkomsten direct betrekking hebben op de invloed van deze partijen. De mate waarin, en de manier waarop onze aanbevelingen toegepast kunnen worden hangt logischerwijs af van de

mogelijkheden, doelen en idealen van de betrokken partijen. Desondanks hopen wij met onze bevindingen mensen bewust te maken van de (onbedoelde) invloed die berichtgeving over verre gebeurtenissen kan hebben op beelden over meer lokale out-groepen.

Conclusie

Met dit proefschrift probeerden wij duidelijk te krijgen of, wanneer en hoe waargenomen verre groepsdreigingen een negatieve impact kunnen hebben op meer lokale groepsrelaties. In meerdere studies, waarin wij verschillende methodes toepasten binnen een verscheidenheid aan actuele contexten, hebben wij aangetoond dat verre groepsdreigingen inderdaad lokale intolerantie kunnen veroorzaken. Carry-over effecten vinden voornamelijk plaats wanneer mensen de verre en dichtbij out-groepen met elkaar *associëren*, en deze associaties kunnen een *overkoepelende out-groep* representeren. Door onze focus op *verre* groepsdreigingen en de invloed van deze dreigingen op *lokale* intolerantie, voegen wij een nieuwe laag toe aan de bestaande literatuur over groepsdreigingen en intolerantie. De uitkomsten van dit proefschrift zijn bij uitstek relevant in de huidige globaliserende wereld waarin mensen in toenemende mate worden geconfronteerd met verre gebeurtenissen.

